

antiga: «*siula* : *ciula* : *viula* : *menssiula*» i set més en *-iula*, la major part verbs; i amb altres formes conjugades: «*siuli*: *viuli*, *piuli*, *miuli*» (238, 1077) i així mateix *siulà* i *siulàn*. En fi ja figura amb palatal en la valenciana Isabel de Villena (c. 1480): «los dits enemics --- han ubertes les boques sues sobre vós, e han *chiulat* e cridat estrenyent les dents» (*AlcM*).

Des de llavors la forma en *xi-* va tendir a generalitzar-se en tot el domini continental de la llengua catalana. És veritat que no s'hi degué arribar pertot igual ràpidament. Tot recollint-la, els diccionaris Torra i Lacavalleria donen encara la preferència a l'antiga: «*siular* o *xiular*: sibilare --- *siular* a algú, *fer mofa* de algú *siulant* ---, *ell tem de ser siulat* ---» (Lacav.); en un romanç que sembla antic (S. XVII?), una de les tres versions, recollida a Argenton: «yo me'n vaig cantant, *siulant*, / dret al carré de la nina: / ay --- quin amor que'n tinc yo - ay quin amor que'n tenia», *Romllo*, 372C. I MilàF, que s'inspira bastant en el lèxic del romancer, la respectava encara: «Sos ulls a Galind cerquen - pertot arreu, / son bras niriuós despara - *siulant* cayrell, / que a trobar lo bon compte - s'en va tot dret» (*Mort de Galind*, v. 36, O. C. Gili, p. 300). En fi, els diccs. Belv., Lab. etc., ja ho posen tot a l'article *xiular* (sense fer-hi memòria de l'antiga).

Avui es diu així fins al cap dels Pirineus: *šjúlá* en cat. or.: els mariners diuen que *al bèn šjúlá* (els pescadors de StPolM ho diuen, però, només de la fressa que fa el vent en les veles, però no de cap remor llunyana causada per les ventades, 1925); «lo poble diu que la merla *xiula*», Verdager (*O. C. Pop.* XXIX, 28). Català occid. *šjúlá* fins al cim del Pallars: «l'isard guaita, i quan veu venir algú, per avisar lo seu ramadet, *šjule*» Farrera.

En el País Valencià tothom ho pronuncia amb *š*, constata J. G. M., 1955. Carles Salvador posa *xic*, *xiular*, *Xelva* com a exemples de *x-* pron. *š* (*Ortogr. Val.*, 54). «A l'ixir --- a la via-de-ferro de València a Molvedre, un tren se tirà damunt ---: no l'oïren *chiular* desesperat i casi 'ls matà», Morales Sanmartín (*Idiils Llevantins*, 19.1).

Val a dir que allà en part es redueix *iy* a *u*: Escrig registra alhora *giular* i *jular* (entenent *šjúlár*, *šulár*), cosa que ja comença en el B. Maestrat: «a les caceres s'hi pose un home que *šjule* per atraire els mujsóns», però després: «sent com *šjulen* ---?» Canet lo Roig (1961); «vol vindre amb mi? Vaig a *xular* als musols», explicat «xiular-Jos imitant llur veu, per çar-los», Vicent Segarra (PnaCast., BSCC XVI, 118). El dualisme pot arribar fins al Segura, car el mot continua encara un cop enllà de la frontera: a Oriola diuen *chular* en llur castellà, però hi ha *siular* en un poble d'aquella comarca, San Miguel de Salinas (GaSoriano, *Vocab. Murc.*, p. LXXXIII).

Modernament, en el domini continental la forma en *si-* no sembla conservar-se més que allí i, en el vèr-
 tex oposat, a Benasc, on a mi mateix el guia muntanyenc em signava: «veu, allí, un *mojsón ke šjule?*» (1965); segons Ferraz ho diuen de l'home: «*siule* mol bé isto mosset»; però amb *š*-l'esguèll de les rates: 60

«el chillido típico del ratón: *els rats chiulen*» (98, 47).

Literàriament la forma *xi-* s'ha imposat quasi pertot: «--- He passat per Noedes --- de sobte comença a blavejar el Gorg Estelat --- L'estany fa néixer sentiments de veneració i de respecte. An el qui s'hi ha trobat amb tempestats de torb, o amb el vent *xiulant* en fosca nit, li acut la paorosa idea de l'infern», Massó Torrents (*Croquis Pir.* 2 I, 18); «Balla que balla... era un vals ben cansat --- estava cansadíssim, l'alè li *xiulava* en la gargamella i una suor freda li regalava per les parpelles i pel nas», Ruyra (*El Vals Final, La Prada*, 76.8).

La forma medieval s'ha mantingut, però, a les Illes, sobretot a Mallorca; mentre que a Eiv. diuen també *xiular*, entre altres en l'acc. balear de 'assabentar, fer a saber' com a tr.: «sa dona, *xiulada* ja de lo que passava a Ca Na Mariquita, el rebé amb un posat no molt alegre», JnCastelló (*Rond. Eiv.*, 104); i a Men. coexistien les dues formes: FebrCard. només va registrar *siular*, però crec que de llavors ençà la *x-* hi ha guanyat bastant, i ja el 1915, AMAlcover havia de reconèixer (probablement quedant-se curt) que «*xiular* era la pronúncia pròpia d'Alaior, en lloc de *siular* de la resta de Menorca» (*BDLC* VIII, 263).

A Mallorca sí que s'hi atenen, si no tots els parlants, almenys tots els caps de brot literaris: «L'arpa era antiga, que en los jorns de glòria / davant los reis en el castell sonava / --- / La jove prengué l'arpa... i tremolosos / los sons primers, com a gemecs, pujaren; / després va rompre un torrental de notes / com fonda pena que plorant esclata; / i los ecos feels, que sempre vetlen, / repetiren la veu tan enyorada: / i es movia dins l'ombra una bandera, / i l'òliba *siulava*», Costa (*L'Arpa*, v. 36, *IdOr* xxv, 9); AMAlcover, *BDLC* II, 400; «Amb la vista ben resolta / per guipar tothom qui ve, / amb lo cabàs a defora / i les pessetes enfora, / canta i *siula* el taconer», PdAPenya (*Po. Pop.*, 23); «No plovia ni el vent *ciulava* pel comallar, com si dormís --- el temporal», JnRosselló (*Manyoc*, 231.6f.). Cf., però, MSOliver, infra.

Com és sabut, en una part de les llengües romàniques ha sobreviscut la variant arcaica del llatí SIBILARE, o sigui SIFILARE (fr. *siffler*), en part en concurrència amb la clàssica, i establint-se alguna distinció semàntica entre les dues, en part acompanyada de més diferenciació fònica: it. *zufolar*/[fischiare]/*sibilare*, cast. *chiflar*/*silbar*. Així arriba fins a les fronteres de la nostra llengua, però ja no hi entra. Bielsa *šjílár* (1965), arag. de Llitera «*chufflar*: *silbar*, *chufflet*: *silbato*, pito, *chufflido*: *silbido*» (Coll Altabàs). Amb curiositat observarem el nostre *Decam.*, per veure si mostrava algun rastre d'això, allà on el Boccaccio havia escrit la prolongació d'aquest arcaisme de la llengua mare: allà on escriví «senza maestri, avrebbono apparato a *sufolare*» (III, § 10, ed. 1961, 239.12f.), però sentint això com a fonament estranger al català ho giraren amb mots ben diferents: «sens mestra los mostrà de burlarse ab ell» (220.7).

Duplicat savi: *Sibilar*. *Sibilant* [Lab.]; *sibilació*; *as-sibilació*; *assibilar*.